स्थानीय पाठ्यक्रमको सिद्धान्त र अभ्यास विचको अन्तर सम्वन्धको विश्लेषणात्मक अध्ययन

शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षको पाठ्यक्रम र मुल्याङ्कनविषयको आंशिकआवश्यकता परिपूर्तिको निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता

सानु बस्नेत

एम.एड. दोस्रो वर्ष

परीक्षा रोलनः२४०००२०/२०६६

त्रि.वि.वि.दर्ता नः७-१-२३९-३९८-२०००

त्रिभुवनविश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय

पाठ्यक्रम र मुल्याङ्कनविभाग

सप्तगण्डकीबहुमुखीक्याम्पस

भरतपुर, चितवन

२०७०

स्थानीय पाठ्यक्रमको सिद्धान्त र अभ्यास विचको अन्तर सम्वन्धको विश्लेषणात्मक अध्ययन, प्रस्तुतकर्ताः सानु बस्नेत, २०७०

कृतज्ञता

त्रिभुवनविश्वविद्यालयशिक्षाशास्त्र संकाय, सप्तगण्डकी बहुमुखीक्याम्पस पाठ्यक्रमतथामूल्याङ्कनविभाग, एम.एड.दोस्रो वर्षको आशिंकआवश्यकता पुरा गर्नको लागिअनिवार्य पत्रअन्तर्गत "स्थानीय पाठ्यक्रमको सिद्धान्त र अभ्यास विचको अन्तर सम्बन्धको विश्लेषणात्मक अध्ययनशिर्षकमा यो शोधपत्रतयार गरिएको छ ।

यस शोधपत्रतयार पार्ने क्रममा प्रस्तावना लेखन देखि आवश्यक सल्लाह सुझावदिई अनुसन्धानकार्यमाप्रोत्साहिचगर्नुहुनश्रदेय गुरु उप-प्राध्यापकश्री कुवेरनाथशर्मा ज्यू प्रतिआभार व्यक्तगर्न चाहन्छु । यसैगरी शोधकार्यलाई सफलबनाउनको लागि शुरु देखि अन्त्य सम्मअनवरत रुपमालागिरहने श्रद्धेय गुरु उप-प्राध्यापकश्री होमनाथ सापकोटा प्रतिहार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

शोधपत्रतयार पार्ने क्रममातथ्याङ्क संकलनकार्यमा सहयोग पुऱ्याउने सम्बन्धितविद्यालयको प्रधानाध्यापक ज्यू र स्रोतव्यक्तिप्रतिपनि म कृतज्ञ छु । आफ्नो अमूल्य समय श्रम र साधनखर्च गरेर उच्चशिक्षाहासिलगर्ने अवसर प्रदानगर्नुहुने आदरणीय बुबाआमालाई पनिधन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै यस अध्ययनप्रतिवेदनलाई मूर्तरुप दिन समयमा नै कम्पयुटर गरी सहयोग गर्नुहुने फोनेट कम्प्युटरकी रन्जनान्यौपाने प्रतिपनिहार्दिक धन्यवाददिन चाहन्छु ।

सानु बस्नेत

शोधसार

स्थानीय पाठ्यक्रमको सिद्धान्त र अभ्यास विचको अन्तरसम्बन्धको विश्लेषणात्मक अध्ययननामक यस शोधपत्रको मुख्य उद्देश्य स्थानीय पाठ्यक्रमको सिद्धान्त खोजीगर्नु, कार्यन्वयन गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमको अवस्था पत्तालगाउनु र स्थानीइ पाठ्यक्रमको अवस्था सिद्धान्त र अभ्यास बीचको अन्तर सम्बन्धको विश्लेषण गर्नु रहेको छ ।

गुणात्मक अनुसन्धान ढाँचामा तयार पारिएको शोधपत्रलाई पूर्णताप्रदानगर्नको लागि सुविधाजनक नमूना छनोट विधिको आधारमा चितवन जिल्ला, पिठूवा गा.वि.स. अन्तर्गतमा चारवटा विद्यालयलाई छनोट गरिएको छ । खुल्लाप्रश्नावली र मौखिक अन्तर्वार्ताको आधारमा प्राथमिक तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ भने विभिन्न लिखित दस्तावेज, रेकर्ड पुस्तक, पत्रपत्रिकाहरु आदिको माध्यमबाट द्वितिय तथ्याङ्कहरु संकलन गरिएको छ ।

अध्ययनको क्रममा प्राप्तभएको तथ्याङ्कहरुको व्याख्या विश्लेषण गर्दा ज.जा.र.मा.वि. बाहेक सबै विद्यालयहरुमा स्थानीय विषयको रुपमा सिर्जनात्मक कला राखिएको पाईयो । सबै विद्यालयहरुमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा विद्यालयहरुलाई मात्र समावेश गर्ने गरेको पाइयो । शिक्षकहरुलाई तालिम दिईएको तर प्रत्येक विद्यालयहरुबाट १/१ जना शिक्षकलाई मात्र खटाईएको पाईयो । सबै विद्यालयहरुमा भ्रमण विधिबाट पनि शिक्षण गरेको पाईयो । स्थानीय पाठ्यक्रम अध्यापनमा विद्यार्थीहरुको रुची सकारात्मक नै रहेको पाईयो । सबै विद्यालयहरुले वार्षिक कार्य योजना बनाउँदा सरोकारवालाहरुलाई मात्र समावेश गरेको पाईयो । विद्यार्थीहरुको मूल्याङ्कनमा परिक्षालाई बढी जोड दिएको पाईयो । स्थानीइ पाठ्यत्रममा पाठ्यभार सामाजिक अध्ययन विषयलाई- ५, शारीरिक शिक्षा विषयलाई ३ र सिर्जनात्मक अभिव्यक्तित्वलाई ३ पाठ्भार छुट्टाईएको पाईयो । अनुगमन र सुपरिवेक्षण स्रोत व्यक्तिद्वारा गर्ने गरेको पाईयो ।

समग्र अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षका आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यकताको पहिचान गरी योजना बनाएर लागू गर्नुपर्ने, निरन्तर रुपमा अनुगमन र सुपरिवेक्षण हुनुपर्ने, विद्यार्थीहरुलाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्नुपर्ने, विद्यार्थीहरुको मूल्याङ्कन गर्दा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली अपनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

विषय सूची

अध्याय एक **१-९**

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमी १

१.२ समस्याको कथन २

१.३ अध्ययनको औचित्यता ७

१.४ अध्ययनको उद्देश्य ८

१.५ अनुसन्धानात्मकप्रश्न ८

१.६ अध्ययनको परिसिमा ९

१.७ संक्षिप्तशब्दावलि ९

अध्याय-दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिकखाका **१०-१९**

२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन १०

२.२ सैद्धान्तिकखाका १८

२.३ शैक्षिकउपदेयता १९

अध्यायतीन

अध्ययनविधि **२१-२३**

३.१ अनुसन्धान ढाँचा २१

३.२ अध्ययनको जनसंख्या २१

३.३ नमूना छनौट २१

३.४ तथ्याङ्कको स्रोत २२

३.५ अध्ययनका साधनहरु २२

३.५.१ प्रश्नावली २२

३.५.२ अन्तर्वाता २२

३.५.३ अवलोकन २२

३.६ तथ्याङ्क संकलनप्रकृया २३

३.७तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषणप्रकृया २३

परिच्छेद -चार

नतिजाको ब्याख्या र विश्लेषण **२४-३३**

४.१ स्थानीय पाठ्यक्रमकार्यान्वयनमाभएकाअभ्यासहरु २४

४.१.१ विषयवस्तु छनोटको प्रकृया २४

४.१.२ स्थानीय पाठ्यक्रमनिर्माणमा संलग्ननिकायहरु २६

४.१.३ स्थानीय पाठ्यक्रममाशिक्षकतालिमको अवस्था २७

४.१.४ स्थानीय पाठ्यक्रममा शैक्षिक सामाग्रीप्रयोगको अवस्था २८

४.१.५ स्थानीय पाठ्यक्रम शिक्षणमा अवलोकन भ्रमणको अवस्था २८

४.१.६ स्थानीय पाठ्यक्रममावार्षिक कार्य योजनाको अवस्था २९

४.१.७ स्थानीय पाठ्यक्रममा पाठ्यभार निर्माण प्रक्रिया ३०

४.१.८ स्थानीय पाठ्यक्रममाविद्यार्थी मूल्याङ्गनको अवस्था ३०

४.२ स्थानीय पाठ्यक्रमासुपरिवेक्षण र अनुगमनको अवस्था ३१

४.३ स्थानिय पाठ्यक्रमको कार्यान्वनमा देखा परेकामुख्यसमस्याहरु ३२

४.३.१ शिक्षकसंग सम्बन्धि समस्या ३२

४.३.२ कक्षागत समस्या ३२

४.३.३ विद्यार्थी सँग सम्बन्धित समस्या ३२

४.३.४ बजेट सम्बन्धि समस्या ३२

४.३.५ सार्न्दभिकता सम्बन्धि समस्या ३२

४.४ समस्या समाधानकाउपायहरु ३३

४.५ प्राप्तिको सारांश ३३

परिच्छेद -पाँच

निष्कर्ष र सुझाव **३५-३७**

५.१ निष्कर्ष ३५

५.२ सुझावहरु ३६

५.२.१ नीतिगततह ३६

५.२.२ कार्यान्वयनतह ३७

५.२.३ अनुसन्धानतह ३७

सन्दर्भ सामग्री

अनुसूचिहरु